

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه فنی و حرفه‌ای
استان فارس

مدرس : سید روح الله صادقین

جلسه سوم

• آموزشکده فنی شماره دو - شهید رجایی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه فنی و حرفه‌ای

خلاصه فصل دوم کتاب درآمدی تحلیلی بر انقلاب اسلامی ایران

استان فارس

مقدمه:

باید مسایل تاریخ معاصر ایران و جهان را تا شکل گیری انقلاب اسلامی بررسی نمود تا بتوان عوامل موثر بر رویداد انقلاب اسلامی و مسایل مرتبط با آن را تحلیل کرد.

در این فصل می کوشیم تا به اختصار وضعیت ایران و اروپا در قرن نوزدهم را از نظر ساخت قدرت سیاسی وضعیت اقتصادی و جریان های فکری و فرهنگی بکاویم.

اهمیت بررسی تطبیقی ایران قرن نوزدهم و بیستم از این روست که میتوان به ماهیت پرسش از عقب ماندگی ایران پی برد.

الف) نگاهی به وضعیت اروپا در قرن نوزدهم

نخستین نکته درخور بررسی در قرن نوزدهم وضعیت ناشی از انقلاب صنعتی و پیشرفت های تکنولوژی در اروپا است. این پیشرفت ها زمینه ای شد برای ایجاد منطقه نفوذ در کشورهای دیگر و ادامه سیاست های استعماری.

یک. پیشرفت فناوری و نیاز اروپا به منطقه نفوذ و ادامه سیاست استعماری:

انقلاب صنعتی دگرگونی های بزرگ در صنعت کشاورزی، تولید و حمل و نقل بود که در نیمه قرن هجدهم از انگلستان آغاز شد و پیامدهایی اجتماعی-سیاسی را به دنبال داشت.

در انگلستان کارخانه های صنعتی ایجاد شد که بیشتر متکی به نیروی ماشین بود. منابع نفتی خاورمیانه توجه قدرت های استعماری نظیر انگلستان و آمریکا و آلمان را به خود جلب کرد.

این کشورهای در استعمار خود از روش های مختلفی بهره بردند که از آن جمله میتوان به تلاش برای تغییر در فرهنگ ارزش ها و اعتقادات مردم در کشورهای تحت سلطه اشاره نمود.

دو. تحولات سیاسی و ضعف کشورهای اسلامی در برابر غرب :

ظهور جنبش های مشروطه خواهی به عنوان
نماد تغییر در ساختار سیاسی کشور های
جهان مهم ترین مسایل سیاسی در جهان بکار
میرفت.

دولت عثمانی بزرگ ترین و پهناترین دولت
اسلامی پس از فروپاشی خلافت عباسی
است. این امپراطوری بر اثر عوامل مختلف به
ضعف گرایید و با فروپاشی آن جهان اسلام در
برابر غرب و اروپاییان تضعیف شد.

ب) وضعیت ایران در قرن نوزدهم

یک: ساختار اجتماعی و سیاسی در ایران

در سالهای پایانی سده هجدهم ایل قاجار توانست با سرکوبی نسبی دیگر ایالات و قبایل حاکمیت خاندان قاجار را مستقر سازد.

مهم ترین ویژگی دولت های قاجاریه عبارت بود از **سلطنت مطلقه** و **فرد محوری** بدین معنا که **شاه به عنوان ظل الله** در همه امور مردم دخالت و اعمال قدرت می نمود.

بنابراین هیچ نوع قانونی که قدرت شاه را محدود کند وجود نداشت بلکه قانون همان رای شاه بود. بنابراین **ساختار سیاسی قاجاریه مبتنی بر سلطنت مطلقه بود.**

الگوی دیوان سالاری در این نظام براساس سلسه مراتبی بود که به شخص شاه منتهی می گردید.

نخبگان حاکم از دو گروه اصلی تشکیل می شدند:

۱: اشراف یا شاهزادگان ۲: عمال دولت یا مستوفیان.

اشراف به دو طریق به قدرت میرسیدند:

1_از راه خرید یا بهره برداری از زمین 2_از طریق خریدن حکومت شهرها و ولایات.

- وضعیت اجتماعی ایران در سده نوزدهم براساس شاخص های دیگر نیز وضعیت مطلوبی نداشت برای نمونه می توان به شمار اندک باسوادان در جامعه اشاره کرد.

- در زمینه امنیت اجتماعی نیز همه ی مردم ایران مقابل قدرت عریان برابر بودند و زندگی و دارایی آنها تابع اراده شاه بود.

دو: وضعیت اقتصادی ایران

از نظر اقتصادی جامعه ایران در دوره قاجار در وضعیت بدی به سر می برد. فقر و تنگ دستی مردم در این دوره به حدی بود که گاه موجب شورش هایی میشود که ناشی از کمیابی نان بود.

سیاست اقتصادی حکومت بر پایه ی تسلیم در برابر تحمیلات خارجی روحیه سوء استفاده از شرایط و امکانات بود.

ج) گسترش روابط ایران و غرب و بررسی علل عقب ماندگی ایران

- جامعه ایران از نظر سیاسی اجتماعی در قرن نوزدهم در وضعیت نامطلوبی بود که ناشی از بی کفایتی حاکمان و تسلیم شدن در برابر تحمیلات خارجی بود.
- ارتباط ایران و غرب گسترش یافت و از سوی روشنفکران مقایسه ای میان وضعیت ایران و غرب صورت گرفت.

- شکست ایران در جنگ های ایران و روسیه و مقایسه وضعیت ایران و غرب این پرسش را مطرح کرد که چرا غرب پیشرفت کرد و ایران عقب ماند؟

برخی در پاسخ: 1: فرهنگ و سنت ها 2: حاکمان مستبد 3: فاصله گرفتن از آموزه های دینی را عامل این عقب ماندگی ها می دانستند.

بر این اساس دو دیدگاه مطرح شد:

- یک: الگوی شبه ترقی غربی که پیشرفت ایران را در الگو برداری از غرب و نفی فرهنگ خود می دانستند که به نفی دین اسلام می پرداخت و با وقوع انقلاب اسلامی تضعیف شد.

- دو : پیشرفت ایران در الگوی تعالی اسلامی است که آمیخته به آموزه های دینی اسلامی و به سعادت انسان در دنیا و آخرت اهمیت می دهد که این الگو تعالی باعث پدید آمدن انقلاب اسلامی شد.

با تشکر فراوان

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه فنی و حرفه‌ای
استان فارس